

Faapefea pe a fia fai sa'u faaseā e uiga i la'u loia?

Ina ia faia se faaseā e mafai ona e:

- faafesootaia le tou ofisa e nafa ma fesoasoani a loia e totogi e le malo
- imeli i le legalaiddcomplaints@justice.govt.nz
- tusi i le Legal Aid Complaints, Provider and Community Services, DX SX10125, Wellington.

Pe e iai se tau ou te totogia?

E lē tatau ona totogia se fesoasoani mai se loia e totogi e le malo, mo le talosagaina o se poloaiga tau puipuiga.

Afai o loo fai faatasi lau mataupu ma isi vaega o le Faamasinoga o Mataupu mo Aiga, e pei o le vaevaeina o meatotino a se ulugalii ua tetea, e ono e totogia la se vaega o le faamasinoga poo lou totogiina o mea uma o lena faamasinoga.

Afai e tatau ona toe totogi ni peimeni, atonu pe vaevae e togitogi ta'i vaega, pe se'i oo ina faatau ese lou fale poo se isi au meatotino.

O le a faatulaga le auala e totogi ai au peimeni, e fua i faamatalaga sa e ta'ua i lau talosaga.

O le a amata ona totogi ma se tului o lau aitalafu pe a mavae le ono masina talu ona mae'a lau mataupu. Ae afai e uma ona totogi atoa le aitalafu i totonu o le ono masina, e leai la se tului e totogia.

Afai o lo'o faafaigata ona sologa lelei le totogiina o au peimeni, ia vave ona e faafesootaia le Vaega e Vaaia Aitalafu (Debt Management Group) i le 0800 600 090. Atonu e ono suia le auala e totogi ai au peimeni, pe i nisi tulaga, e ono faia se faaiuga a le Komesina ina ia faamagalosi nisi vaega poo le vaega atoa o lau aitalafu lena ua lē mafai ona e toe totogia. Afai e te lē o toe totogia pe lē o faia foi sau gaoiga ma le Vaega e Vaaia Aitalafu ina ia faatulaga lau aitalafu, atonu o le a lē mafai ai ona e toe maua se fesoasoani a se loia e totogi e le malo i se taimi o i luma.

Nisi faamatalaga

Mo nisi faamatalaga i fesoasoani a loia e totogi e le malo, faafesootai le tou ofisa mo fesoasoani faapena pe asiasi i le upega tafa'ilagi a le Matagaluega o Faamasinoga justice.govt.nz/legal-aid

O faamasinoga i mataupu mo aiga, e faatulaga lava i totonu o faamasinoga faaitumalo. Ina ia maua la se faamasinoga e sili ona e latalata i ai, tagai i itulau lanumoana o le tusiteleponi i lalo o le vaega 'Justice' pe agai i le justice.govt.nz/family-justice

Mo nisi faamatalaga e tusa ai o poloaiga tau puipuiga ma le Tulafono mo Sauāga i Totonu o Aiga, tagai i le:

- pepa o faamatalaga "Sauāga i Totonu o Aiga" (LawAccess).

Mo nisi faamatalaga e faatatau i le tulafono, e aofia ai faamatalaga i vaega o le tulafono lea e masani lava ona afaina ai tagata, e pei o faafitauli i le aiga, i le fale o nonofo ai, o galuega ma tupe, agai i le upega tafa'ilagi a le LawAccess (lawaccess.govt.nz)

Le ofisa i lou vaipanoa mo auaunaga a loia e totogi e le malo

Auckland
DX DX10660
North Shore City
T 09 488 5440
auckland.legalaidd@justice.govt.nz

Waitakere
DX CX10351, Glendene
T 09 837 9860
waitakere.legalaidd@justice.govt.nz

Manukau
DX EX10980, Manukau
T 09 262 7750
manukau.legalaidd@justice.govt.nz

Rotorua
DX JX10551, Rotorua
T 07 350 1090
rotorua.legalaidd@justice.govt.nz

New Plymouth
DX NX10010, New Plymouth
T 06 759 0451
newplymouth.legalaidd@justice.govt.nz

Napier
DX MX10021, Napier
T 06 833 7750
napier.legalaidd@justice.govt.nz

Wellington
DX SX10146, Wellington
T 04 472 9040
wellington.legalaidd@justice.govt.nz

Christchurch
DX WX11123, Christchurch
T 03 339 4730
christchurch.legalaidd@justice.govt.nz

Debt Management Group
DX SX11295, Wellington
T 0800 600 090
legalaidddebt@justice.govt.nz

New Zealand Government

MOJ0086S_APR15

Fesoasoani a loia e totogi e le malo mo poloaiga tau puipuiga

Faamatalaga i le talosagaina o fesoasoani mai loia e totogi e le malo, mo ni poloaiga tau puipuiga

O le Komesina o Auaunaga a Loia e Totogi e le Malo e nafa ma le faia o faaiuga i le faamatuu mai o ni fesoasoani mo auaunaga a loia e totogi e le malo. O loo otooto atu i lenei tusitusiga pe faapefea ona faatino le fesoasoani a le loia e totogi e le malo i mataupu e talosagaina ai ni poloaiga tau puipuiga

Fesoasoani a loia e totogi e le malo mo poloaiga tau puipuiga

Afai o aafia oe i sauāga i totonu o aiga, e mafai ona e talosaga mo se poloaiga tau puipuiga. O le poloaiga tau puipuiga e faamatuu mai e le Faamasinoga o Mataupu mo Aiga, ina ia puipuia ai tagata mai sauāga o loo tutupu i totonu o aiga.

E leai se tau e totogia pe a talosaga mo se poloaiga tau puipuiga, ma e mafai lava ona fai e oe lena talosaga e faaaogā ai pepa faatumu o loo maua atu i le Faamasinoga o Mataupu mo Aiga.

Peitai o se mea lelei pe a e sailia se loia e fesoaosani i le faiga o lau talosaga – ae o le a e totogia lena loia. Atonu e mafai ona e maua se fesoasoani lena e totogi ai e le malo le pili a lena loia.

O fea le taimi ou te talosaga ai mo se fesoasoani a se loia e totogi e le malo?

E mafai ona e talosaga mo se fesoasoani a se loia e totogi e le malo, i le taimi lava foi lea e te talosaga ai mo se poloaiga tau puipuiga. E tatau ona muamua fai lau talosaga mo se fesoasoani a le loia e totogi e le malo, a o lei faamautu se poloaiga tau puipuiga mai le Faamasinoga. Afai ua mae’a ona fai lau talosaga, o le a e maua se faaiuga i totonu o le lima aso talu ona tuuina atu.

O ā faamatalaga e faatumu i le pepa talosaga mo se fesoasoani a loia e totogi e le malo?

O faamatalaga e manaomia ona tuuina atu e aofia ai:

- soo se tusitusiga o loo faamatalaina ai lau mataupu
- o tusitusiga o loo faaalii ai au tupe maua, e pei o silipi o ou totogi poo faamaumauga o au tupe i le faletupe (e aofia ai ni tupe mai le ACC ma soo se penefiti o loo e maua mai le Ofisa o Galuega ma Tupe Maua (Work and Income))

• faamatalaga uma o soo sau teugatupe poo ni au aitalafu o iai (e pei o le aofai e te totogia mo ni oloa o loo togitogi)

• le tau atoa o lou fale (e pei o faasilasilaga o mea eseese o loo e totogia)

• faamatalaga uma o nisi au aseta tetele o loo iai (e pei o se taavale).

Afai e iai sau paaga, e tatau foi ona e faailoa uma ma faamatalaga tau tupe a lau paaga. E faatatau atu lenei mea i ulugalii ua faaipopo, o ulugalii faapouliuli, faapea foi ulugalii o ituaiga tutusa.

Pe o le a ou maua se fesoasoani a se loia e totogi e le malo?

O le a faia e le Komesina o Auaunaga a Loia e Totogi e le Malo se filifiliga pe tatau ona faamatuu mai mo oe se fesoasoani a se loia e totogi e le malo, e fua lava i ou tulaga tau tupe ma fua i lau mataupu.

Tulaga tau tupe

E iai tupe e ono maua e fua i tupe maua ma tupe o loo teu, e faatulaga mo fesoasoani a loia ia e totogi e le malo, mo mataupu tau tagata lautele ma aiga. E mafai ona e siaki pe e te agavaa mo na tupe, pe a e fesili atu i le tou Ofisa o Loia a le Komiuniti pe siaki i le faletusi mo le Legal Services Regulations 2011.

E tatau ona e tuuina atu faamatalaga uma o tupe maua a lau paaga ma ni ana aseta, e tusa lava pe lē o mafai ona e faaaogāina pe faatau atu foi. E ono lē faitaulia puna’oa a lau paaga pe afai o ia lea e fai faasaga i ai lau mataupu. O le a lē faitaulia foi puna’oa a lau paaga pe afai ua lua lē o toe nonofo faatasi.

Afai e iai ni tulaga faapitoa tau tupe, e mafai lava e le Komesina ona faamatuu atu se fesoasoani a le loia e totogi e le malo, e tusa lava pe tele atu se aofaiga o ni tupe o ia te oe nai lo le aofaiga e faatapulaa mai o tupe maua ma isi tupe o teu.

O se faataitaiga o se tulaga faapitoa faapea tau tupe, pe afai o le tagata lea e talosaga mo se poloaiga tau puipuiga, ua lē o mafai ona ia talaina ese se tupe mai ana tupe teu ona ua taofiofi uma e lana paaga.

Ituaiga o mataupu

E tatau ona matuā iai sou naunautaiga i lau mataupu – e ta’ua lena mea o “faavae talafeagai” E tatau ona toetoe lava o taimi uma e iai lava au mafuaaga poo faavae talafeagai, pe afai o lau mataupu o loo aafia ai tamaiti (le tausiga ma fesoootaiga ma i latou i aso taitasi), o sauāga i totonu o aiga, poo mataupu tau le soifua maloloina o le mafaufau.

Afai e te agavaa i se tulaga tau tupe, o le a talia la lau talosaga mo se fesoasoani a se loia e totogi e le malo, mo se poloaiga tau puipuiga.

Afai o se vaega o lau mataupu e faatatau atu i lua meafaitino ma lau paaga poo le tausiga o oe, pe lē o se mataupu mo le Faamasinoga o Mataupu mo Aiga, o le a silasila muamua le Komesina pe iai ni avanoa e te ono manumalo ai i lena vaega o lau mataupu a o lei faia sana filifiliga pe faamatuu mai ia te oe le fesoasoani a se loia e totogi e le malo.

E faapefea ona ou sailia se loia?

E lē o loia uma e faia auaunaga fesoasoani o loo fai e loia e totogi e le malo – ia faamautinoa e te siaki muamua lena mea a o lei faia sau faaiuga pe e te manao e faaaogā latou.

O se tasi o auala sili ona lelei e saili ai se loia o lou fesili atu i tagata ua oo foi i tulaga faapea. Afai e leai se tasi e te silafia – telefoni atu i le tou ofisa o lata ane o loo nafa ma auaunaga a loia e totogi e le malo, agai i le www2.justice.govt.nz/find-a-legal-aid-lawyer/ pe e te agai i faalapotopotoga nei mo ni fautuaga:

- Citizens Advice Bureau [0800 FOR CAB \(367 222\)](tel:0800-FOR-CAB-367-222), cab.org.nz
- Community Law Centre (communitylaw.org.nz)
- Women’s Refuge (womensrefuge.org.nz)

- le vaega o le family law a le New Zealand Law Society (familylaw.org.nz).

O se mea lelei lava le telefoni solo i isi loia a o lei faia sau filifilii i se loia se toatasi. Fesili i ai pe latou te faia auaunaga a loia o loo totogi e le malo, ma fesili i ai pe iai so latou silafia i Faamasinoga o Mataupu mo Aiga, i le itu o sauāga i totonu o aiga, ma fesili foi i ai pe fia se totogi mo a latou auaunaga.

O ā mea e tatau ona ave pe a ou alu e vaai se loia?

E mafatia ai foi le mafaufau pe a alu e vaai se loia. Tusi se lisi o mea e te manao e talanoaina, lea e tatau ona aofia ai:

- o mea e te fia iloa i le faagasologa o le mataupu
- o mea e te manao e fai e le loia mo oe
- le mafuaaga e te manaomia ai se poloaiga tau puipuiga
- o le ā le mea ua tupu
- o aafiaga ua oo ai ia te oe ma lau fanau o loo aofia ai
- o aso uma o loo e manatua na tutupu ai ni mea.

E tatau foi ona e alu ma ave uma faamaumauga e aogā mo le talosagaina o se fesoasoani a se loia e totogi e le malo, e aofia ai:

- faamaoniga o tupe maua (ou totogi), pe o e maua se penefiti, alu ma ave lau numera mai le Ofisa o Galuea ma Tupe Maua (Work and Income)
- se faaaliga pito lata mai o ni tau e te totogia, pe afai o loo iai sou fale motu poo se isi au meatotino
- au faamaumauga pito lata mai faaletausaga o au tupe, pe afai e te faigaluega lava oe i sau pisinisi, pe o e mafaufau e fia fai sau pisinisi
- sau pepa e faatumu ai sau mavaega i au meatotino (trust form), pe afai o e mafaufau e fai lena mea.

E te ono manao e ave se isi e te lua toalua e lagolago atu i lau mataupu.